

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TUDOMÁNYETIKAI KÓDEXE

Preambulum

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény (MTAtv) 3.§ (i) bek. g) pontja („örködik a tudományos közélet tisztaságán, a tudományos kutatás és a tudományos véleménynyilvánítás szabadságán”) alapján, továbbá a nemzetközi tudományos világban jelentkező ilyen törekvésekkel összhangban a jelen Tudományetikai kódex meghatározza a tudományos kutatást végzők által követendő etikai alapelveket. Leírja a tudományos kutatás végzése, eredményeinek közzététele, bírálata és értékelése során követendő jó gyakorlatokat és meghatározza azokat az eseteket és eljárási módokat, amikor a kutatási etika sérül. Célja továbbá folyamatosan emlékeztetni a kutatókat, a kutatással foglalkozó intézményeket és a kutatást támogató szervezeteket a tudományos kutatás integritása fenntartásában betöltött szerepükre.

A tudományos kutatás integritása azokon a szükséges etikai elveken alapszik, amelyek meghatározzák a jó kutatási gyakorlatokat, és biztosítják a kutatási folyamat hitelességének és megbízhatóságának fenntartását. A kutatói integritás aktív, személyes elkötelezettség a tudományetikai alapelvekhez és a magas színvonalú, felelősségteljes kutatómunka végzéséhez. Ez magában foglalja a kutatói közösség azon alapvető feladatát, hogy megfogalmazza és kövesse a kutatás alapelveit, meghatározza a megfelelő kutatói magatartás ismérveit, biztosítsa a kutatás és a kutatási eredmények legjobb minőségét, megbízhatóságát és megalapozottságát, valamint azt, hogy megfelelő választ adjon a jó kutatási gyakorlatokat fenyegető jelenségekre, illetve e gyakorlatok megszegésére.

A tudományetikai alapelvek, illetve sérelmük tilalma alapvető és egyetemes erkölcsi normákból vezethetők le. Ezért ezeknek a Tudományetikai kódexbe történő beemelése disziplináris, kulturális és regionális kompromisszumok nélkül történt és mind a köz-, mind a magánfinanszírozású kutatásokra alkalmazandók.

Az egyes tudományágak eltérő megközelítéseket alkalmazhatnak, de mindegyikben közös, hogy bővíteni kívánják az önmagunkról és a körülöttünk lévő világról szóló ismereteinket. A Tudományetikai kódexben ismertetett jó kutatási gyakorlatok így valamennyi tudományos

területen végzett kutatásra vonatkoznak, egyaránt alkalmazandók a már meglévő és az új kutatási gyakorlatokra, így például a nem hivatásos kutatók részvételével zajló közösségi tudományra és a kutatás eredményességében érdekeltek bevonásán alapuló részvételi kutatásra is.

A Tudományetikai kódex nem törvény, nem jogi norma, hanem a tudományos kutatói világ integritása megőrzésének és etikai önszabályozásának szükséges eszköze.

A Tudományetikai kódex hatályba lépése óta eltelt 14 év gyakorlata azt tanúsítja, hogy a kódex betöltötte szerepét a hazai tudományos kutatások tisztaságának és integritásának megőrzésében. A Tudományetikai kódex elfogadását követően a tudományos kutatóhelyek döntő többsége vagy közvetlenül alkalmazta azt, vagy megalkotta a saját etikai szabályait, melyekhez zsinórmértékül használta a Magyar Tudományos Akadémia etikai normáit. A Magyar Tudományos Akadémia e tudományetikai iránymutató szerepének megőrzése érdekében szükséges a 2010-ben elfogadott Tudományetikai kódex szabályainak hozzáigazítása a kutatási gyakorlatokban, a kutatási eredmények közlésében és a kutatásértékelésben bekövetkezett jelentős változásokhoz.

Jelen dokumentum a Magyar Tudományos Akadémia közgyűlése által 2010-ben elfogadott Tudományetikai kódex megújított változata, amely az Európai Nemzeti Tudományos Akadémiák Szövetsége (ALLEA) által 2023-ban frissített „The European Code of Conduct for Research Integrity” dokumentum¹ figyelembevételével készült.

1. Tudományetikai kódex hatálya

A Tudományetikai kódex hatálya kötelezően kiterjed a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) valamennyi köztestületi tagjára, az MTA támogatott kutatócsoportjainak kutatóira, az MTA által kiírt kutatási ösztöndíjban, pályázati támogatásban részesülőkre, ezen ösztöndíjak, pályázatok elnyeréséért folyó eljárásokra és ezekben résztvevő valamennyi személyre, az MTA Tudományetikai Bizottsága előtt (a továbbiakban: TeB) lefolytatott eljárásokra, továbbá az MTA doktora címért folyó eljárásra és az abban résztvevő valamennyi személyre, valamint az MTA által szakmai munkásságukért elismerésben részesült személyekre (a továbbiakban: tudományos kutatók).

---

¹ <https://allea.org/wp-content/uploads/2023/06/European-Code-of-Conduct-Revised-Edition-2023.pdf>

Az MTA minden egyéb, a tudomány művelését feladatának tekintő intézmény és szervezet számára javasolja jelen etikai kódex általános érvényű alkalmazását, vagy figyelembe vételét a saját etikai kódexük megalkotása során.

2. A tudományos kutatás integritásának alapelvei

A kutatási integritás alapelvei útmutatást nyújtanak a kutatóknak és a kutatóhelyeknek a kutatói munkában, illetve a kutatásban rejlő gyakorlati, etikai és intellektuális kihívások kezelése és a kutatások társadalmi környezetével való kapcsolat során. Az alábbi elvek érvényesek a tudományos kutatás teljes folyamatában, és alapul szolgálnak a jó kutatási gyakorlatokhoz.

- 2.1. Tisztesség, a tudományos célok és a kutatási szándékok ismertetésében, a tudományos módszerek, eljárásmodok és megalapozott értelmezések szabatos bemutatásában, továbbá az eredmények alkalmazásában rejlő lehetőségek, veszélyek és jogosnak tekinthető igények világossá tételében.
- 2.2. Megbízhatóság a kutatás végzése, az adatok rögzítése és tárolása, továbbá az adatok közzétevése során. A gondatlanság és figyelmetlenség kiküszöbölése. Teljes körű beszámolás a kutatás kivitelezéséről és eredményeiről.
- 2.3. Objektivitás, azaz az értelmezések és a következtetések levonása kizárólag tényeken vagy elfogulatlan és logikus bizonyításon alapulhat, valamint olyan adatokon, amelyek helyessége ellenőrizhető.
- 2.4. Pártatlanság és függetlenség bármely érdekelt féltől vagy csoportérdektől, ideológiától vagy politikai nyomásgyakorlástól, gazdasági vagy pénzügyi befolyástól.
- 2.5. Nyitottság az eredmények más kutatókkal történő megbeszélések és az eredmények publikálása során, hozzájárulva a közös tudáskincs gyarapításához. A nyitottság feltételezi a tudományos közleményben közzétett eredményeket alátámasztó adatok nyilvánosságát és hozzáférhetőségét minden érdeklődő kutató és a közvélemény számára. Ezt az alapelvet indokolt esetben korlátozhatják a kutatás jellegéből adódó speciális szempontok (iparjogvédelem, személyiségi jogok stb.). Korlátozott a nyitottság a folyamatban lévő kutatások során is.

- 2.6. Gondosság a kutatásban résztvevőket és annak tárgyait illetően, legyenek azok emberek, kísérleti állatok, a környezet vagy a kultúra termékei. Az embereken és állatokon végzett vizsgálatoknak mindig a többnyire jogszabályokban is rögzített eljárásokon, tiszteleten és figyelmességen kell alapulniuk.
- 2.7. Elfogulatlanság mások munkájának bemutatásában, a hivatkozások megadásában. A kutató kollégák szakmai integritását tiszteletben kell tartani, eredményeiket becsületesen kell kezelni.
- 2.8. Elkötelezettség az eljövendő tudományos nemzedékek iránt. A fiatal kutatók irányítása, oktatása különös figyelmet, az etikai normák közvetítését és fokozott tiszteletben tartását követeli meg.
- 2.9. Önzetlen és elfogulatlan részvétel a tudományos közéletben, a bírálati folyamatokban, a tudományos testületek és a bizottságok munkájában.
- 2.10. Felelősség a kutatásért az ötlettől egészen a publikációig terjedően, annak irányításáért és szervezéséért, a képzésért, a témavezetésért és a mentorálásért.

3. A tudományos kutatás végzése

3.1. A kutatási program tervezése

3.1.1. A kutatás céljainak meghatározása

A tudományos kutatás szabadságának elve nem jelenti azt, hogy a konkrét kutatási program tervezésének nincsenek korlátai. Ilyenek különösen etikailag megkérdőjelezhető kutatási célok és módszerek esetén vetődnek fel, illetve akkor, ha a tervezett kutatás veszélyeztetheti, károsíthatja az egyént, a társadalmat vagy a környezetet.

3.1.2. A kutatás realitása

A kutatás realitása feltételezi a kutatás céljának önkritikus és etikus megítélését mind a kutató, mind a tudományos közösség részéről. Különösen fontos, hogy ne fogalmazódjanak meg irreális célok az adott kutatási téma kapcsán, és a kutató ne keltsen megalapozatlan várakozásokat. Szükséges mérlegelni a problémafelvetés eredetiségét, az előzetes adatokat, a szükséges anyagi és egyéb körülményeket. Ne a

gyors eredményre törekvés és a minél nagyobb számú publikáció születése határozza meg a kutatást.

3.1.3 A kutatási terv dokumentációja

A kutatási tervet a kutatást finanszírozó által megszabott formában kell rögzíteni. A kutatási terv általában tartalmazza azt, hogy ki a felelős a kutatási programért, mi a résztvevők szerepe, mi a kutatás finanszírozásának módja és forrása, és hogyan kell az adatokat és a kísérleti dokumentációkat kezelni.

3.1.4. Összeférhetetlenség tisztázása és rögzítése

A kutatás támogatóinak és a külső finanszírozóknak is el kell fogadniuk, hogy a kutató befolyásolás nélkül végzi munkáját. Ha azonban valamilyen különleges ok miatt mégis befolyásolják a kutatást, egyértelműen tisztázni kell, hogy milyen körülmények között és milyen mértékig van meg ehhez a joguk – a tervezés, a megvalósítás, valamint az adatok áttekintése és publikálás során. Ezeket a megállapodásokat előzetesen írásban kell rögzíteni, és hozzáférhetővé kell tenni az adott intézmény vagy szervezet vezetése, vagy az illetékes etikai bizottság számára.

A kutatási programban résztvevőknek világossá kell tenniük az illetékes hatóságok, valamint más, a pályázattal, kutatással kapcsolatban ellenőrzésre jogosult személyek számára a pénzügyi vagy egyéb elkötelezettségüket, amennyiben ez bármilyen formában összeférhetetlenséget jelenthet a kutatás során. Személyes érdek vagy elfogultság nem befolyásolhatja a kutatást, annak tárgyilagosságát, következtetéseit vagy eredményeinek közzétételét.

3.1.5. Szabadalmak mérlegelése

Amennyiben szabadalmi bejelentés lehetősége is felmerül, úgy a szükséges jogokat és kötelezettségeket írásbeli megállapodásban időben rögzíteni kell a résztvevő személyek és intézmények, valamint a kutatást finanszírozók között.

3.2. A kutatási program megvalósítása

3.2.1 Az adatok és egyéb kutatási anyagok dokumentálása, adatkezelés

A kísérletes és megfigyelést végző tudományok esetében az adatokat pontosan kell dokumentálni annak érdekében, hogy a kutatást ellenőrizni és reprodukálni lehessen. Az adatokat és a kutatás során megszületett egyéb dokumentációs anyagokat – mind az elektronikus adathordozókon levőket, mind pedig a papíralapúakat – úgy kell tárolni, hogy károsodásuk, elvesztésük vagy manipulálásuk ne fordulhasson elő. Az adatvesztést külön dokumentálni kell.

A kutatók, valamint a kutatási intézmények és szervezetek

- a) észszerű és világosan meghatározott ideig gondoskodnak a valamennyi adatra, metaadatra, protokollra, kódra, szoftverre és egyéb kutatási anyagra kiterjedő megfelelő adatgazda tevékenységről, adatgondozásról és adatmegőrzésről;
- b) biztosítják, hogy az adatokhoz való hozzáférés a lehető legnyíltabb és csak a szükséges mértékben legyen zárt, valamint hogy feleljen meg az adatkezelésre vonatkozó, ún. FAIR²-elveknek (fellelhető, hozzáférhető, kölcsönösen átjárható és újra felhasználható);
- c) átláthatóan kezelik az adatokhoz, metaadatokhoz, protokollokhoz, kódokhoz, szoftverekhez és egyéb kutatási anyagokhoz való hozzáférés, valamint az azok használatára való engedély kérelmezésének módját;
- d) tájékoztatják – az EU általános adatvédelmi rendeletével (GDPR) összhangban – a kutatások résztvevőit adataik felhasználásának, ismételt felhasználásának, hozzáférhetőségének, tárolásának és törlésének módjáról;
- e) tudomásul veszik, hogy az adatok, metaadatok, protokollok, kódok, szoftverek és egyéb kutatási anyagok a kutatás jogszerű és idézhető termékei, és
- f) gondoskodnak arról, hogy a kutatási eredményekkel kapcsolatos bármely szerződés vagy megállapodás méltányos és tisztességes rendelkezéseket tartalmazzon az

---

² FAIR: Findability, Accessibility, Interoperability, and Reusability

eredmények használatának kezelése, tulajdonjoga és a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok védelme körében.

3.2.2 A kutatási programra vonatkozó információk átadása

A kutatási munkacsoporton belül legyen biztosítva a kutatással kapcsolatos információk szabad áramlása. A kutatási program végrehajtása során minden résztvevő rendelkezzen tudomással arról, hogy a kutatásról mi közölhető a munkacsoporthoz nem tartozókkal. A kutatási munkacsoportba belépők esetén célszerű a belépéskor írásban rögzíteni az adatokhoz és eredményekhez való hozzáféréshez és ezek felhasználásához kapcsolódó jogokat a közös munka idejére és a munkacsoportból való kilépést követő időszakra is.

A kutatók eredményeiket és módszereiket oly módon közlik, hogy azok megfeleljenek az adott tudományág elfogadott normáinak és elősegítsék ellenőrzésüket és reprodukálhatóságukat. Ezzel összhangban közölni szükséges, amennyiben a közlés tartalmát illetően külső szolgáltatások vagy mesterséges intelligencia alkalmazására került sor.

3.3. Biztonsági garanciák

3.3.1. A kutatók, valamint a kutatási intézmények és szervezetek betartják a tudományágukra vonatkozó útmutatókat és szabályozásokat a kutatásuk valamennyi résztvevőjével és a keletkezett adatokkal kapcsolatban.

3.3.2. A kutatók szem előtt tartják a kutatásukhoz kapcsolódó személyek egészségének védelmét, és mérlegelik a lehetséges károkat és kockázatokat.

3.3.3. A szakmai határokon átnyúló, például közösségi tudományos vagy részvételen alapuló kutatási projekteket felügyelő kutatók felelősséget vállalnak a kutatási integritási normák, a felügyelet, a képzés és a biztonsági garanciák biztosításáért.

3.4. Együttműködés

A külső kutatási együttműködésekben részt vevő valamennyi fél felelősséggel tartozik a kutatás integritásáért és a kutatás elején írásban rögzített olyan megállapodásért, mely a kutatás céljairól, a kapcsolattartás folyamatáról, a kutatási integritásra vonatkozó

elvárásokról és normákról, az alkalmazandó jogszabályokról és rendelkezésekről, az együttműködő felek szellemi tulajdonának védelméről, az esetleges kötelességszegések kezelésére vonatkozó eljárásokról, a kutatási eredmények közlésre való benyújtásáról, és az eredmények terjesztésének vagy hasznosításának egyéb formáiról szól.

3.5. Képzés, témavezetés és mentorálás

A kutatási intézmények és szervezetek

- a) gondoskodnak róla, hogy a kutatók alapos képzésben részesüljenek a kutatástervezés, módszertan és elemzés, illetve a kutatási eredmények terjesztése és közlése terén;
- b) megfelelő etikai és kutatásintegritási képzést dolgoznak ki és
- c) a kutatók vezetőként tudományetikai kérdésekben példát mutatnak, valamint konkrét iránymutatást és képzést biztosítanak munkatársaiknak.

3.6. Kutatási környezet

A kutatási intézmények és szervezetek

- a) biztosítják a kutatási integritás kultúráját;
- b) kölcsönös tiszteleten alapuló környezetet teremtenek, és támogatják a méltányosság, a sokszínűség és a befogadás értékeit;
- c) olyan kutatási környezetet hoznak létre, amely nem helyezi a kutatókat szükségtelen nyomás alá, és amely lehetővé teszi számukra, hogy függetlenül és a jó kutatási gyakorlat elveinek megfelelően végezzék a munkájukat;
- d) vezető szerepet játszanak abban, hogy egyértelmű irányelveket és eljárásokat biztosítsanak a jó kutatási gyakorlatok fenntartásához, valamint a feltételezett kutatási kötelességszegéseknek, illetve a kutatási integritás megsértésének átlátható és megfelelő kezeléséhez;
- e) aktívan támogatják azokat a kutatókat, akik fenyegetéseket kapnak, és megvédik a jóhízeműen eljáró, visszaélést bejelentő személyeket, figyelemmel arra, hogy a fiatal kutatók, valamint a rövid távú szerződéssel foglalkoztatott kutatók e tekintetben különösen kiszolgáltatottak lehetnek, és

- f) biztosítják a megismételhetőséghez, a követhetőséghez és az elszámoltathatósághoz szükséges adatok és kutatási anyagok valamennyi formájának előállítására, kezelésére és védelmére szolgáló megfelelő infrastruktúrát.

4. A tudományos eredmények közlése, bírálata és értékelése

Az elsődleges fórum, amelyen a kutató az eredményeiről számot ad, és azokat nyilvánosságra hozza, az adott tudományterületen elfogadott formájú, független szakértői véleményező eljárás alapján létrejövő tudományos közlemény (publikáció).

4.1. A tudományos közlemény

Tudományos közleménynek csak az tekinthető, amely elismert, nyomtatásban vagy elektronikusan megjelenő, független szerkesztőbizottsággal rendelkező tudományos folyóiratban, tanulmánykötetben vagy tudományos igényű szakkönyvben jelenik meg. A tudományos eredményt a publikálást megelőzően el lehet helyezni nemzetközileg ismert archívumban vagy adatbázisban (például preprint formában), de ez nem tekinthető tudományos közleménynek. Etikai vétséget követ el az, aki tudományos közleményként tüntet fel nem tudományos művet (ismeretterjesztő cikket, nem szakmai kiadványban megjelent közleményt, oktatási segédanyagot stb.).

4.2. Teljesség és elfogulatlanság

Az eredmények elfogulatlanul és a korrekt megítélésükhöz szükséges teljességükben legyenek közölve. A közlemény adja meg a kísérletben és a vizsgálatokban alkalmazott módszerek leírását, illetőleg azok megfelelő irodalmi hivatkozását, közölje a kísérleti adatok hibáját, illetve az alkalmazott módszer korlátait, jelezze a részletesen nem szereplő táblázatok, adatbázisok elérhetőségét. A közleményben fel kell hívni a figyelmet a kísérletek során jelentkező esetleges veszélyekre. Nem engedhető meg az adatok önkényes szelektálása, a következtetésekkel összhangban nem álló eredmények elhallgatása.

4.3. Megfelelő idézés

Törekedni kell a kutatás lényegi előzményeinek minél szélesebb körű és a vitatott kérdéseket tartalmazó tudományos közlemények lehetőleg teljes körű idézésére. Etikai

vétség az, ha valaki hiányos idézéssel magának tulajdoníttatja mások ötletét, módszerét vagy adatát.

4.4. A közlemény szerzője

4.4.1.

Szerzőként kell szerepeltetni azt a személyt, aki tudományos munkájával jelentősen hozzájárult a kísérletek tervezéséhez, megvalósításához, az eredmények értékeléséhez, ellenőrzéséhez és közléséhez. Az intézményben, szervezetben betöltött beosztás vagy a kutatás finanszírozásában betöltött szerep önmagában nem indokolja, hogy valaki a tudományos közlemény szerzőjeként legyen feltüntetve. Tiszteletbeli szerzőség nem engedhető meg.

4.4.2.

- a) Több szerző és lényegesen különböző kísérleti eljárások eredményeinek bemutatása esetén törekedni kell arra, hogy egyértelműen kitűnjék, az egyes szerzőknek mi volt a hozzájárulásuk. A szerzők hivatalosan megállapodnak a szerzők feltüntetésének sorrendjéről, tudomásul véve, hogy a szerzőség az alábbiak összességén alapul:
  - aa) jelentős hozzájárulás a kutatás megtervezéséhez, a vonatkozó adatgyűjtéshez, az eredmények elemzéséhez, és/vagy értelmezéséhez;
  - ab) a közlemény megírása, illetve kritikai bírálata;
  - ac) a végleges közlemény jóváhagyása, és
  - ad) felelősségvállalás a közlemény tartalmáért.
- b) Amennyiben megvalósítható, a szerzők a végleges közleménybe „Szerzői közreműködésről szóló nyilatkozat”-ot foglalnak bele, amelyben meghatározzák az egyes szerzők felelősségét, hozzájárulását a közleményhez.
- c) A szerzők köszönetet nyilvánítanak a kutatás megvalósulását lehetővé tevő mindazon személyeknek érdemi munkájukért és közreműködésükért, akik nem felelnek meg a szerzőség ismérveinek, beleértve az együttműködő feleket, az asszisztenseket és a kutatást lehetővé tevő költségviselőket is.

4.4.3.

A levelező szerző(k) megjelölés csak a többi szerző egyetértésével történhet. Ilyen minőségben csak az szerepelhet, aki a közlemény megírásában meghatározó vagy koordináló szerepet játszott.

4.4.4.

Nem helyes gyakorlat ugyanazon kutatási eredmény szerepeltetése több különböző önálló műben pusztán azért, hogy a kutató közleményeinek száma gyarapodjék. Kivételt képeznek azok az esetek, amikor az eredeti cikk idegen nyelven látott napvilágot. Ilyenkor - a szerzői jogok tiszteletben tartása mellett - a magyar nyelvű változat publikálása is kívánatos a kutatási eredményeknek a széles hazai szakmai körök hozzáférhetősége és a honi tudományos-szakmai nyelv ápolása céljából. Szintén kivétel lehet a magyarul megjelent eredmények külföldi szakmai közvélemény számára való hozzáférhetővé tétele. Utánközlés esetén a szerző köteles a szövegben korrekt formában utalni a korábbi közlésre.

4.4.5.

A szerzők kommunikációja pontos, mértéktartó és őszinte a kollégáik, a döntéshozók és általánosságban a társadalom felé.

4.4.6.

A szerzők attól függetlenül kötelesek betartani a fenti követelményeket, illetve szabályokat, hogy fizetés ellenében hozzáférhető vagy nyílt hozzáférésű folyóiratban (periodikában), könyvként vagy bármely más módon teszik közzé műveiket, beleértve a művek megjelenés előtti, nyilvános szervereken („preprint servers”) megjelentetését is.

4.5. Helyesbítés

Amennyiben a kutatómunka során kiderül, hogy a korábban már közölt saját adat vagy következtetés hibás, illetve téves, a szerzőnek ezt – lehetőleg az eredeti közleményt közlő folyóiratban (periodikában) – haladéktalanul nyilvánosságra kell hoznia. Többszerzős mű esetén a helyesbítés kezdeményezése a közleményt közlésre beküldő (levelező) szerző

kötelessége. Helyesbítés során. – különösen a szerzők nevének feltüntetésekor – kerülni kell, hogy bárkire indokolatlanul tudományetikai vétség gyanúja háruljon. Ha a helyesbítő közleményben az eredeti közlemény szerzői közül valaki nem szerepel, akkor feltétlenül jelezni kell ennek okát.

4.6. Bírálat és értékelés

4.6.1.

A kutatók fontos kötelezettsége szakértői, valamint bírálói és értékelő tevékenység végzése.

4.6.2.

A kutatók, kutatási intézmények és szervezetek átláthatóan és lehetőség szerint indokolással ellátva bírálják el és értékelik a közlésre benyújtott kéziratokat, a finanszírozás, a kinevezés, az előléptetés vagy a jutalmazás iránti indítványokat, továbbá jelzik a mesterséges intelligencia használatát.

4.6.3.

A bírálatban és értékelésben részt vevő személyek

- a) minden tényleges vagy vélt összeférhetetlenségükről nyilatkozatot tesznek, és szükség esetén visszalépnek a részvételtől a bírálattal összefüggő megbeszéléseken, illetve a döntéshozatalban.;
- b) titoktartási kötelezettséget vállalnak, kivéve, ha a nyilvánosságra hozatal előzetesen jóváhagyást nyer és
- c) tiszteletben tartják a szerzők és a pályázók jogait.

4.6.4.

A kutatók, kutatási intézmények és szervezetek olyan értékelési gyakorlatokat alkalmaznak, amelyek a minőség, a tudás előmozdítása és a tudományos hatás elvein alapulnak, amelyek túlmutatnak a mennyiségi mutatókon, és indokolt esetekben figyelembe veszik a sokszínűséget, a befogadást, a nyitottságot és az együttműködést.

5. Etikai vétségek

A kutatási integritás etikai elveinek, illetve a jó kutatási gyakorlatoknak a szándékos megsértése etikai vétség, amely hátrányos következményt von maga után. A képzés, a témavezetés és a mentorálás során, valamint támogató kutatási környezet kialakításával törekedni kell az etikai normasértések megakadályozására és megszüntetésére.

5.1. A kutatásetikai normák megsértésének legsúlyosabb formái

A tudományos etika megsértésének legsúlyosabb formái a koholmány, a hamisítás, a plágium és a személyes befolyásolás a kutatási pályázatokban, a kutatások végrehajtásában és bírálatában, vagy a kutatási eredmények közzéte során.

5.1.1.

A koholmány a nyilvánvalóan megalapozatlan „adatok” és „eredmények” kitalálása és valódi eredményként való feltüntetése, közzéte.

5.1.2.

A hamisítás a kutatási anyagok, berendezések, képek vagy folyamatok manipulálása, illetve az adatok vagy eredmények indokolatlan megváltoztatása, mellőzése vagy elhallgatása.

5.1.3.

Plágium a mások ötleteinek, tudományos eredményeinek, szövegeinek, ábráinak és egyéb kifejezési módjainak sajátként való feltüntetése. A tudományos közleményeket, az azokban előforduló új gondolatokat, szemléltető anyagokat szerzői jog védi.

5.1.4.

A személyes befolyásolás a kutatásban, a kutatási eredmények bírálatában, értékelésében, továbbá a publikálásban részt vevő személyek méltóságát sértő befolyásolás vagy annak kísérlete. Irányulhat a befolyásoló érdekében történő előnyös cselekedet vagy állásfoglalás kikényszerítésére, de harmadik személyre vonatkozó előnytelen döntés meghozatalára is. Különösen ilyen magatartásnak minősül a visszaélés a rangidős beosztással, a kutatási integritás megszegésére való bátorítás a kutató saját pályafutásának előmozdítása céljából, a kutatóval függelmi viszonyban

lévők megfélemlítése, zaklatása, a kutatás szabadságának indokolatlan korlátozása, a hátrányos megkülönböztetés bármilyen formája.

Személyes befolyásolásnak minősül továbbá

- a) a kutatási integritás mások általi, gyanítható megsértésének elhallgatása;
- b) a panaszos elleni megtorlás,
- c) a hivatkozások számának személyes presszióval történő növelésének kísérlete, és
- d) összeférhetetlenségi ok fennállása ellenére való részvétel bírálói, értékelési tevékenységben.

5.2. Egyéb etikai normasértések, mint elfogadhatatlan viselkedési formák és gyakorlatok

A kutatásetikai alapelvek és a jó kutatási gyakorlatok megsértésének 5.1. pontban felsorolt legsúlyosabb esetein túl egyéb elfogadhatatlan gyakorlatok és etikai normasértések nem kizárólagossággal felsorolt esetei lehetnek az alábbiak:

5.2.1. A társadalmi konszenzust sértő kutatási tevékenység

Ide tartozik különösen a társadalomra, a gazdaságra és a környezetre ártalmas kutatási tevékenység végzése akkor is, ha ez nem valósít meg jogsértést.

5.2.2. A kutatási függetlenség és integritás veszélyeztetése

Veszélyezteti a kutatás függetlenségét és integritását, aki

- a) lehetővé teszi, hogy anyagi fedezetet biztosítók, adományozók vagy mások veszélyeztessék a kutatási folyamat függetlenségét és pártatlanságát, illetve az eredmények elfogulatlan közlését;
- b) ártó szándékkal etikai vétség elkövetésével vádol meg kutatókat;
- c) más kutatók munkáját szándékosan akadályozza, és
- d) tudományos ülések, védések levezető elnökeként vagy kiadványok szerkesztőjeként gátolja a tudományos vitát.

5.2.3. Személyiségi jogok megsértése

Ide sorolható a tudományos vizsgálatba kísérleti alanyként bevont személyek méltóságának megsértése, a vizsgálattal kapcsolatos kockázatokról történő tájékoztatás elmulasztása, a hiányos tájékoztatás vagy a titoktartási kötelezettség megsértése.

5.2.4. Adatok helytelen kezelése

Ilyenként említhető kutatási adatok vagy eredmények indokolatlan visszatartása, más kutatók részére történő átadásának a megtagadása, és ezzel a kísérleti eredmények megismételhetőségének a megghiúsítása. Ide sorolható továbbá az eredeti adatok nem megfelelő őrzése, az adatok megváltoztatása, a kívánt vagy a kialakult eredmények ellentmondó észrevétel elhallgatása, az adatok torzítása, a nem várt eredmények figyelmen kívül hagyása, a statisztikákkal való visszaélés.

5.2.5. Közléssel kapcsolatos etikai vétségek

- a) A kiérdemelt szerzőség megtagadása.
- b) A nem kiérdemelt szerzőség követelése.
- c) A nem kiérdemelt szerzőség megadása.
- d) A szerzőséggel kapcsolatos érdekek egyéb megtévesztő feltüntetése.
- e) Annak eltitkolása, hogy a tartalom létrehozása vagy a publikáció megszövegezése során mesterséges intelligenciát (MI) használtak. Kivételt képez ez alól a nyelvhelyesség és stílus ellenőrzéséhez használt szoftverek alkalmazása.
- f) Az egyes szerzőkhöz rendelt intézmények számának indokolatlan növelése.
- g) A tanulmányok bibliográfiájának szükségtelen bővítése a szerkesztők, a bírálók vagy a munkatársak szimpátiájának elnyerése vagy a bibliográfiai adatok manipulálása érdekében.
- h) A kutatás minőségét aláásó szakfolyóiratok, kiadók, rendezvények vagy szolgáltatások alapítása, támogatása, működtetése vagy szándékos és megtévesztő

felhasználása („predátor” folyóiratok vagy konferenciák³, illetve cikk- és hivatkozásgyárak).

- i) A kutatás támogatóinak hiányos feltüntetése.

5.2.6. Lektorálási, kiadói és bírálói eljárásokkal kapcsolatos vétségek

- a) Tudományos közlemények lektorai, kiadványok szerkesztői, kutatási pályázatok bírálói részéről összeférhetlenség eltűrése a bírálati folyamatban.
- b) Mind a szerkesztő, mind a bíráló részéről előnyt biztosítani egyes szerzőknek, pályázóknak vagy fordítva, személyes okokból hátráltatni tudományos mű megjelenését vagy pályázat elnyerését.
- c) Bírálói vagy szerzői kartellekben való részvétel, összejátszás egymás publikációinak vagy pályázatainak bírálata céljából.
- d) A bírálói munka során megismert információk saját célra vagy más ezen munkával szoros összefüggésben nem álló ügyben való felhasználása.

5.2.7. Tudományos munkásságra, publikálásra, kitüntetésekre vonatkozó hamis vagy megtévesztő adatok közlése

Etikai vétség megtévesztő információ közlése a tudományos munkásságról, a publikációkkal, kutatásokkal kapcsolatos tudományometriai adatokról, továbbá szakmai kitüntetésekről.

6. Eljárás az etikai szabályok megsértésének gyanúja esetén

6.1. Az etikai vizsgálatot végző testület

6.1.1.

Etikai vétség gyanúja esetén az eljárás megindításának és lefolytatásának kötelezettsége – a 6.1.2. pontban foglalt kivétellel – azt a felsőoktatási intézményt,

---

³ Nemzetközi konszenzus definíció (Nature 576(7786): 210-212, 2019) alapján: „A predátor folyóiratok, kiadók és konferenciák olyan entitások, amelyek az önérdeket a tudományos igényesség elé helyezik. Jellemző rájuk a téves vagy félrevezető információközlés, eltérés a legjobb szerkesztői és közlési gyakorlattól, az átláthatóság hiánya, a kutatók agresszív és megkülönböztetés nélküli megkeresése.”

kutatóintézetet vagy más intézményt (a továbbiakban együtt: kutatóhely) terheli, amelyik az etikai vétség elkövetésének gyanújába került kutatót foglalkoztatja.

6.1.2.

Az MTA Tudományetikai Bizottsága (TeB) jár el:

- a) az MTA doktori eljárásában felmerült etikai vétség kivizsgálása és megállapítása céljából;
- b) az MTA doktori cím visszavonására irányuló eljárás keretében az etikai vétség kivizsgálása és megállapítása céljából;
- c) olyan etikai ügy elbírálásában, melyben a jelen kódex 1. pontjában felsorolt tudományos kutatót gyanúsítják etikai vétség elkövetésével;
- d) a c) pontban meghatározott ügyeken túl azokban az etikai ügyekben, amelyekben mind a panaszos, mind a bepanaszolt írásban bejelenti, hogy aláveti magát a TeB eljárásának, és
- e) fellebbviteli eljárásban az olyan etikai ügyben, melyben alsóbb fokon a kutatóhelyek állandó vagy ad hoc etikai testületei jártak el, és etikai szabályzataik fellebbviteli fórumként a TeB-t jelölik meg, vagy amelyek a jelen Kódexet közvetlenül alkalmazzák a kutatóhely etikai eljárásaiban.

6.1.3.

A TeB jár el az MTA Alapszabálya 21. §-ában meghatározott, a köztestületi tagság felfüggesztésére irányuló ügyben.

6.2. Az etikai vizsgálat alapelvei

6.2.1. A vétség súlyosságának megállapítása

Etikai vétség elkövetése csak szándékos etikai szabálysértés esetén állapítható meg.

6.2.2. Az ártatlanság vélelme

- a) Az etikai vétséggel bepanaszolt személy mindaddig ártatlannak tekintendő, amíg annak ellenkezője be nem bizonyosodik.

- b) Senki sem marasztalható el addig, amíg az ellene felhozott etikai vétség elkövetésének bizonyítása meg nem történik.

6.2.3. A vizsgálat tisztességének és jogszerűségének biztosítása

- a) A lefolytatott vizsgálat legyen teljes körű, szabályozott, kiegyensúlyozott és tárgyilagos.
- b) Biztosítani kell, hogy a vizsgálati folyamatban résztvevők személyükben ne legyenek érintettek vagy érdekelték, és elfogultsággal ne legyenek vádolhatók.
- c) A vizsgálat tartsa tiszteletben minden érintett fél valós érdekeit, és legyen összhangban a vonatkozó törvényekkel, szabályokkal.
- d) Az eljárásról részletes, írásban rögzített, a szükséges aláírásokkal ellátott, bizalmasan kezelt dokumentumok készüljenek.

6.2.4. Egységesség, a megkülönböztetés tilalma

- a) Az eljárások minden esetben egymással összehasonlítható módon, ugyanazon elvek és gyakorlat szerint, indokolatlan megkülönböztetés és részrehajlás nélkül folyjanak le.
- b) Nem érheti hátrányt azt, aki jóhiszeműen etikai vétséget jelent be.

6.2.5. Tisztességes ügyintézés

- a) Az etikai vétség elkövetésével vádolt személy teljes részletességgel ismerhesse meg a neki tulajdonított etikai vétséget, a vádra írásban válaszolhasson, tehessen fel kérdést, terjeszthessen elő bizonyítékot, a más által előterjesztett bizonyítékokra nyilatkozhasson, indítványozhasson bizonyítást.
- b) Az eljárásban részt vevők rendelkezzenek kellő információval az eljárásról, a TeB – ha szükséges – gondoskodik tájékoztatásukról, és segíti őket nyilatkozataik megtételében.

6.2.6. Az elmarasztalás arányossága

Az etikai vétséget elkövetővel szemben a vétség súlyához mért hátrányos következményt kell alkalmazni.

6.2.7. Az eljárás és az információ nyilvánossága

- a) Az etikai eljárás nem nyilvános. Az eljárást lehetőség szerint a legbizalmasabb körben kell lefolytatni, hogy azok, akik a vizsgálatban részt vesznek, védve legyenek megalapozatlan vádaktól. A zártkörűség nem sértheti a vizsgálat teljességét, illetve a feltáró munkában résztvevők egészségét és biztonságát.
- b) A panaszos, valamint a tanú és a felkért szakértő kérheti személyes adatainak zárt kezelését, ha valószínűsíti, hogy őt az eljárásban való közreműködése miatt súlyos hátrány érheti.
- c) Harmadik fél részére a vizsgálat során született információk csak írásbeli titoktartási nyilatkozattal adhatók át, és csak akkor, ha azok jogának érvényesítéséhez vagy kötelezettsége teljesítéséhez szükségesek.

6.3. A TeB döntései

6.3.1.

A TeB az etikai eljárás érdekében és az eljárás során döntést igénylő kérdésben határozatot hoz.

6.3.2.

A TeB az etikai eljárás eredményeképpen érdemi határozatában

- a) megállapítja, hogy a bepanaszolt nem követett el etikai vétséget. Ebben az esetben a bepanaszolt kérelmére – az általa megjelölt adataival és a rá vonatkozó információkkal – ezt a döntést közzé lehet tenni az MTA honlapján.
- b) hivatalból etikai eljárást indíthat panaszt visszaélészerűen benyújtóval szemben;
- c) etikai vétség elkövetése esetén
  - ca) megállapítja az etikai vétséget, és – ha szükséges – eltiltja a vétség elkövetőjét a további etikátlan magatartástól;
  - cb) a ca) pontban meghatározott döntésén túl a döntést megküldheti az etikai vétséget elkövető foglalkoztatójának;

- cc) tudományos fokozatot, címet, elismerést, kitüntetést érintő ügyben a határozatot megküldheti az odaítélő szervezetnek, személynek;
- cd) a jelen kódex 5.1. pontjában felsorolt etikai vétség esetén elrendelheti továbbá a jogerős döntés közzétételét az Akadémiai Értesítőben a TeB közleményeként. A közzététel az etikai vétséget elkövető nevéen, tudományos fokozatán, tudományos címén túl személyes adatot csak akkor tartalmazhat, ha ahhoz az érintett hozzájárult.

6.3.3.

Az MTA doktori eljárásával kapcsolatban kezdeményezett etikai eljárásokban a TeB megállapítja az etikai vétséget vagy annak hiányát, és határozatát megküldi a Doktori Tanácsnak.

6.3.4.

- a) Az Alapszabály 21. §-a szerinti, a köztestületi tagság felfüggesztésére irányuló eljárásban, az ott meghatározott időtartamra lehet felfüggeszteni a köztestületi tagságát annak, akit a bíróság bűncselekmény szándékos elkövetése miatt jogerősen szabadságvesztés büntetésre ítél.
- b) A TeB - az illetékes tudományos osztály kezdeményezésére - legfeljebb 3 évre felfüggesztheti a köztestületi tagságát annak, aki a jelen kódex 5.1. pontjában felsorolt súlyos etikai vétséget követett el, és ha az eset összes körülményeit figyelembe véve ez áll arányban az elkövetett vétséggel.

6.3.5.

A TeB az Alapszabály 32. § (1) bekezdésében meghatározott hatáskörében a tudományos kutatás szabadságának, a tudományos közélet tisztaságának védelme érdekében állást foglal tudományetikai elvi kérdésekben.

6.3.6.

Ha a TeB a lefolytatott etikai eljárás alapján szükségesnek tartja elvi állásfoglalás kiadását is, erről külön dönt, és az állásfoglalását – az egyedi ügyre utalás nélkül – közzéteszi az MTA honlapján.

6.4. Fellebbezés az etikai eljárásban

A TeB elsőfokú érdemi határozatával szemben, annak közlésétől számított 15 napon belül az MTA Elnökségéhez fellebbezést nyújthat be a panaszos és a bepanaszolt. A TeB eljárási határozatait az érdemi határozat elleni fellebbezésben lehet kifogásolni. Önálló fellebbezéssel élhet a panaszos a panaszt visszautasító és az etikai eljárást megszüntető határozattal szemben, valamint a bepanaszolt a megszüntető határozattal szemben a közléstől számított 15 napon belül.

6.5. Felhatalmazó rendelkezés

Az etikai eljárás és a fellebbezés részletes szabályait a TeB ügyrendje határozza meg. A TeB ügyrendje egyes eljárási döntések jogát a TeB elnökére ruházhatja át.